

ÇALIKUŞU

Reşat Nuri Güntekin

Öykü Babası devletin durumu yüzünden kızına vakit ayıramayan bir subay, annesi ise hasta bir ev hanımı olan Feride, küçük yaşta hem öksüz hem yetim kalır. Teyzenin arzusu ile yatılı bir Fransız okuluna gönderilir, gittiği okulda yaramazlıkları yüzünden namı "çalıkuşu" olur. Yaz tatillerinde teyzesinde kalan Feride, teyze oğlu Kâmran ile aşk yaşar. Lakin Kâmran'ın İspanya'ya gittiği dönemde başka bir kıza daha evvel evlilik vaadi verdiğini öğrenince her şeyden kaçır ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yapmaya başlar. Görev yaptığı yerlerde günlük tutar, babası gibi değer verdiği Hayrullah Bey hastalanıp yatağa düşünce Feride'nin defterini bulup okur. Ve öldükten sonra son arzusu Feride'nin Kâmran'a kapalı bir zarfı teslim etmesi olur. Vasiyetini yerine getirmek için teyzesinin yanına giden Feride, Kâmran'a emaneti verir. Kâmran da Feride'yi bir daha bırakmaz, evlenirler.

Tema

Sabırın Önemi Romanda yer alan ana fikir, aşk, sevgi konusunda her ne kadar zorluklar yaşansa da bazı şeyleri kazanmak için sabretmenin ve dürüst olmanın önemidir.

Kişiler

Feride Romanın en önemli kahramanı olan Feride, annesi ve babası vefat edince teyzesi tarafından büyütülür. Pek çok şeyi içinde kendi kendine yaşamaktan zevk alan Feride, gururdan oluşan bir kibire sahiptir. İnsanlara ihtiyacı olduğunu belli etmek istemez. Yaramaz ve etrafına neşe saçan halleri ile Feride, çevresinde haylaz ve yaramaz bir kız olarak tanınır.

Kâmran Feride'nin teyzesinin oğlu aynı zamanda sevdiği olan Kâmran da son derece yakışıklı, kibar ve sevecen biridir.

Munise Feride'nin evlatlık aldığı Munise, Feride'ye yalnız geçen günlerinde destek olan, yardımcı olan, güzel ve bir o kadar zeki sekiz yaşlarında bir köylü kızıdır.

Doktor Hayrullah Oldukça yaşlı olmasına rağmen sevimli ve iyi kalpli biri olan doktor Hayrullah, ölüm döşeğinde iken Feride'nin ayrıldığı Kâmran'a kavuşmasına vesile olur. Feride'ye laf gelmesin diye onunla evlenir ve mirasını dahi Feride'ye bırakır.

Müjgan Feride ve Kâmran 'ın teyze kızları olan Müjgan her ikisinin de yakın dostudur. Feride'ye göre Müjgan daha yaramaz ve hoppadır. Müjga'nın yaramazlığı Feride'nin Kamran'a kavuşma aşamasında işe yarar, zira kendisi Feride'nin daha sonra açması için verdiği paketi hemen açmasaydı belki de Kamran, Feride'yi bir daha bulamazdı.

Besime Hanım Feride'nin teyzesi olan Besime Hanım, Kâmran'ın annesidir. İyi kalpli ve yardımsever bir kadındır. Duygusal ve düşüncelidir.

Feride Açık

Karakter Romanın en önemli kahramanı olan Feride, annesi ve babası vefat edince teyzesi tarafından büyütülür. Pek çok şeyi içinde kendi kendine yaşamaktan zevk alan Feride, gururdan oluşan bir kibire sahiptir. İnsanlara ihtiyacı olduğunu belli etmek istemez. Yaramaz ve etrafına neşe saçan halleri ile Feride, çevresinde haylaz ve yaramaz bir kız olarak tanınır. Oldukça geveze ve hızlı düşünen kurnaz biridir. Kâmran ile yaşadığı aşk ilişkisinde son derece utangaçtır. Aldığı kararlarda kimsenin fikrine güvenmeyecek kadar başına buyruk ve asidir. Bu konuda son derece inatçı olmasına rağmen sevdiği ve değer verdiği insanlar konusunda da son derece hassas bir karakterdir.

Aktiviteler Lakabı gibi sürekli haylazlık peşinde olan Çalıkuşu Feride, ağaçlara tırmanmaktan büyük zevk duyar. Kuşlara, doğaya karşı son derece ilgisi olan Feride'nin süt sağdığı da olur. Hayatındaki büyüme evresinde Anadolu'ya gittikten sonra yalnız yaşamaya başladığı dönemde günlük tutmaya ve

platonik olarak hala Kamran'ı sevmeye devam eder. Bir dönem gönüllü hemşirelik yapar. Küçük bir kız çocuğunu evlatlık edinir, laf söz olmasın diye doktor Hayrullah ile evlenir. Sürekli sıkıştığını hissettiği anlarda kaçmayı düşünür. Kendi kendine çok düşünüp, içinden konuştuğu olur.

ÖRNEK ANILAR

Yaramaz Yüreğindeki acıyı yaramazlık yaparak ya da insanlara oyun ederek üzere atmak isteyen Feride'yi bunu yapmaya iten sebep şüphesiz annesizliğin ve ailesizliğin onda yarattığı duygudur. Bu nedenle de aklına esen her şeyi düşünmeden yapan Feride büyüyünce de değişmez. Yanında kim olursa olsun aklına eseni yapar: "Evet, ben hakikaten garip, anlaşılmaz bir çocuktum. Hocalarımın zayıf damarlarını yakalamıştım. Her birinin en ziyade neden üzüleceğini gayet iyi keşfeder ve ona göre işkenceler hazırlardım..."

Geveze Arkadaşlarının ona verdiği sırları tutamaz ve her fırsatta ağzından kaçıtır. Bazen bu olmayacak yerlerde olmayacak şeyleri söylemesi yüzünden pek çok insanla ile arası açıldığı, tartıştığı bile olur: "Sakallı dayının dediği gibi ağızda bakla ıslanmazdı. Birinin mesela bir bahçe parmaklığı arasından bir komşu genciyle masum bir çiçek alışverişini duydum mu, bahçede adeta tellal çağırdım."

Kurnaz Ziyadesiyle zeki bir kız olan Feride bu zekasını diğer insanlara istediği şeyleri yaptırmak için sıklıkla kullanır. Kâmrân'a duyduğu sevgide dahi böyle küçük kurnazlıklara başvuran Feride'nin insanları istediği yönde düşündürme kabiliyeti onu her açıdan kurnazlığa iter: "Kuzum baba, beyefendi kahvesini içtikten sonra haber ver. Beklediğiniz muallime gelmiş de, diye rica ettim. Maarif Müdürü, beklemiyordu. Fakat öyle söylersem hademenin belki daha fazla gayrete geleceğini düşünüyordum. Ne yaparsın bu kurnazlıkları öğrenmek lâzımdı."

Enerjik Küçüklüğünden beri oraya buraya koşuşturan, cıvı cıvı bir kız olan Feride olmadık zamanlarda ağaçlara çıkıp durduğu için "çalıkuşu" lakabını alır. Bir türlü yorulmak bilmeyen fiziki yapısı şöyle dursun kendisinden de neşesinden de enerjisinden de bir şey kaybetmez: "Sen hakikaten şaşılacak bir mahlûksun, canavar gibi bir şeysin Feride, dedi. Akşam ne haldeydin? Sabahleyin iki saat bile uyumadın, tekrar ayağa kalktın. Halinde zerre kadar yorgunluk eseri yok. Rengin parlıyor, gözlerin parlıyor. Hâlbuki beni ne hale getirdin, bak!"

Kibirli İnsanların korktuğunu utandığını anlamalarını istemez ve bilmediği şeyleri bile bazen biliyor gibi davranarak kendisine laf gelsin istemez. Öylesine fazla bir gururu ve egosu vardır ki sırf bu yüzden bile Kâmrân'dan ayrılmış onu deli gibi sevmesine rağmen kibrine ona koşmayı yediremez. Veya diğer insanlarla olan ilişkilerinde de kendini ezik, beceriksiz veya birine ihtiyacı varmış gibi göstermek istemez: "Ben, uğraştıkça parmak şişiyor, yüzük büsbütün daralıyordu. Söylesen muhakkak bir çaresini bulacaklardı. Fakat nedense, bu yüzükle yakalanmak fena halde kibrim dokunuyordu. İşte o zaman, parmağımı bir sargı ile bağladım. Tam iki gün vakit buldukça odama kapanıp sargıyı çıkararak kendi kendime saatlerce uğraştım. Üçüncü gün, hakikati utana sıkıla teyzeme itiraf etmeye hazırlandığım bir zamanda yüzük kendiliğinden çıkıvermesin mi? Niçin? Herhalde, geçen iki gün içinde üzüntü ve sıkıntıdan zayıflamış olacaktım."

Utangaç Normal yaşamında her şeye cevabı olan Feride söz konusu aşk olunca, nişanlı olmaktan, güzel olduğunu duymaktan, diğer insanlardan ve hatta Kâmrân'dan bile çekinir. Nişanlı olduklarının bilinmesine rağmen çevresindeki insanlardan öyle bir durum yokmuş gibi davranmalarını ister: "Nişanlılığımın ilk haftaları herkesten kaçmakla geçti. Bunların başında Kâmrân geliyordu. O, benimle yalnız kalmak, beraber gezinmek ve konuşmak istiyordu. Zannederim, bu, her nişanlı gibi onun da hakkıydı. Fakat ne çare ki, ben dünyadaki nişanlıların en acemi ve vahşisiydim. Kâmrân'ın bana doğru geldiğini gördüğüm zaman ürkmüş bir at gibi patır patır kaçıyordum, arkamdan sapan taşı yetişemiyordu."

Düşünceli Her ne kadar asi ve kibirli olsa da sevdiği insanlar için oldukça ince ruhlu bir karakter sergiler. Nişanlısı Kâmrân'ı sevgisiz gibi görünerek üzdüğü çok olsa da onu aslında çok sever düşünür ve arkasından korumak ister: "Sen, nazıksın; kuru yere oturma, dedim ve arkamdaki lacivert pardösüyü çıkararak oturacağı yere serdim. - Ne yapıyorsun, Feride? dedi. - Hasta olmaman için, dedim. Zannederim ki, seni muhafaza etmek bundan sonra benim vazifem oluyor."

Başına Buyruk Kimsenin tavsiyelerini dinlemeyen ve en doğruyu kendisinin bildiğini düşünen Feride son derece asi ve başına buyruk bir kişidir. Çevresindeki en yakın kişinin dahi tavsiyelerini dinlemeyecek kadar inattır: "Fakat dün gece köşkten nasıl çıktığımı, bir daha ölünceye kadar oraya dönmeyeceğimi söylediğim vakit, telaşa düştü: "Feride, sen çocukluk etmişsin, Kâmrân Bey bir cahillik

etmiş. Tövbe eder, bir daha yapmaz!" dedi. Gülmisal Kalfa'ya isyanımı anlatmaya imkân yoktu. Hikâyemin sonunda dedim ki: - Gülmisal Kalfa, ihtiyar kafacığımı nafîle yorma! Ben, iki üç gün sana misafir olduktan sonra başka bir memlekete gideceğim. Elimin emeğiyle yaşayacağım..."

Fedakâr Feride, Kâmran 'ın onu aldattığını duyar ve evi terke der. Annesi gibi gördüğü teyzesine bir açıklama yapmak zorunda hisseder ona bir mektup yazar. Oğlunun hatası yüzünden gittiğini öğrenip üzülmeyin diye ona gerçekleri anlatmaktan kendini alı koyar...Aldatıldıktan sonra yaşadığı Kuşadası'nda savaş dönemine denk gelir ve gönüllü hemşirelik yaparken bombardımanda yaralanan Yüzbaşı İhsan ile tanışır. Kendisine acıyan Feride İhsan'a yardım etmek için merhamet duygusu ile onunla evlenmek ister: "İhsan Bey, ben sizinle, evlenmeyi rica ediyorum. Beni kabul ediniz, göreceksiniz, sizi ne kadar mesut edeceğim, ne kadar mesut olacağız..." Elbette İhsan Bey, kendisinin fedakarlık etmesini istemez ve iyileşince cepheye geri döner.

Değişime Açık Feride aldatıldığını öğrendikten sonra öğretmenlik yapmak için Anadolu'nun ucra bir köşesine gider. Gittiği yerde öğretmenlik yetkisi almak için Maarif Nezareti'ne (Millî Eğitim) gider. Feride kimsenin kendisi ile ilgilenmediğini ve ters cevaplar aldığını gördükçe çıldırır: "İnsan, nasıl çıldırmaz? İstida ile şahadetname arasındaki farktan haberleri yoktur. Sonra muallimlik isterler; daha sonra da maaş az, yer uzak diye kafa tutarlar." Özellikle de Anadolu'da görev yaptığı okulun kapatılıp savaş sonrası yaralı askerlerin bakılması için getirildiği bir hastane olmasından sonra tanıdığı insanlar ve onların da birer birer ölmeleri üzerine Feride daha da olgunlaşır.